

**EESTIROOTSLASTE KULTUURI SELTS
SAMFUNDET FÖR ESTLANDSSVENSK KULTUR**

OLEME ÜHTE NÄGU

Valge Daami vehklemisturniiri ajal olid Haapsalus ka rootsi sportlased Fredrik Erickson, Helena Linnala ja Johan Harmenberg koos abikaasa Ulrikaga. Võistlusprotokollidesse oli üldse kantud 46 meest ja 55 naist. Külalisi oli veel Soomest, Bulgaariast, Poolast ja Nõukogude Liidust. Johan Harmenberg oli külalisvõistlejatest nimekaim — Moskva OM võitja, maailmameister ja kahekordne Euroopa meister. Pühapäevaharjutajaks taandunud suurmeister pidi nüüd aga leppima kolmanda kohaga. Esimesele ja teisele kohale tulid eestlased Kaido Kaaberma Haapsalust ja Andrus Kajak Tallinnast. Iidsete lossivaremete vahel võistles esikaheksa hulgas ka Helena Linnala. Turniiri lõppedes valiti Johan Harmenberg Mister d'Artagnaniks. Ka väljaspool vehklemisrada oli ta igas olukorras tõeline rüütel. Johan Harmenberg oli hea meelega nõus, et jutujamine temaga ilmuks ka "Ronoris". "Ma olen väga õnnelik", ütles ta, kui heitis esimese kiirpilgu meie lehele. See toimus tänu Kai Tennisbergile, kelle abiga õnnestus külalist rõõmustada peaaegu täieliku "Ronori" komplektiga.

Kuidas Sul tekkis huvi Eestisse sõita?

Kevadel Haapsalus käinud Andres Küng rääkis mulle teist. Siis helistas mulle Haapsalu vehklemistreener Peeter Nelis. Matulin siia, sest ma tahanteie elust rohkem teada saada. Selleks sundis mind ka ajaloo huvi. Isa on uurinud meie sugupuud. Talle oli abiks spetsiaalne ettevõtte, kuid ülesanne osutus äärmiselt keeruliseks, sest osa harusid haitus ida suunas mere taha. Isal oli ka palju raamatuid ja ajakirju, mis jutustavad eestlastest ja eesti-rootslastest.

Räägi pisut oma perekonnast ja tööst.

Mul on naine ja kaheaastane poeg. Elame Stockholmis. Meditsiinidoktorina olen uurinud viirushaigusi. Praegu on ühe Sveitsi firmaga käsil AIDS-i ravimi katsetamine.

Hakkasid sa varakult vehklema?

Oh, eil Nelja-aastasena alustasin võimlemist, viieaastaselt olinsuusatamisvõistlustel. Kuueaastaselt mängisin tennist. 8-9-aastaselt sai suusatamisest isu täis, võimlemises selgus, et lootusi enam pole. Proovisin väravpalli, kuid jäin tennise juurde, mida mängisin veel 12-aastaselt. Vehklema hakkasin 11-aastaselt ja pean seda palju huvitavamaks kui tennist.

Vasakult * Från vänster:

Fredrik Erickson, Ulrika Harmenberg, Helena Linnala, Johan Harmenberg ja Peeter Nelis

VI LIKNAR VARANDRA

Under fäktturneringen Valge Daam (Den Vita Damen) var i Haapsalu också svenska idrottare Fredrik Erickson, Helena Linnala och Johan Harmenberg med hustrun Ulrika. Inalles stod i turneringsprotokollet namn av 46 herrar och 55 damer. Gäster kom också från Finland, Bulgarien, Polen och Sovietunionen. Johan Harmenberg var det mest kända av gästtävlarerna (segrare i Moskva OS, världsmästare och dubbelsegrare i EM). Nu när han har retirerat till en söndagsidrottare var han tvungen att nöja sig med tredje platsen. På den första och andra platsen komester Kaido Kaaberma (Haapsalu) och Andrus Kajak (Tallinn). Mellan de urgamla slottsruinerna tävlade bland de första åtta också Helena Linnala. När turneringen tog slut, valdes Johan Harmenberg till Mr. d'Artagnan. Han var en värdig riddare inte bara på fäktbanan, han var det i alla situationer. Johan Harmenberg gillade att vårt samtal ska publiceras också i RONOR. "Jag är väldigt glad," upprepade han bara, efter han hade kastat en kort blick i våra samfundets tidning. Tack vare Kai Tennisberg! Med hennes hjälp kunde vi glädja vår gäst med en nästan fullständig samling av RONOR.

Varifrån fick Du intresset för att komma till Estland?

Andres Küng som var i Haapsalu i våras pratade mig om er. Då ringde Peter Nelis (fäktningstränare i Haapsalu - AJ). Och jag kom hit eftersom jag vill få veta mer om ert liv. Mitt intresse för historia hjälpte också till. Min far har undersökt vårt stamträd med hjälp av en speciell bolag, men uppgiften visade sig ytterst komplicerad, en del av grenar förflyktigas mot öster, bakom sjön. Far hade till och med många böcker och tidskrifter som handlar om ester och estlandssvenskar.

Säg några ord om sin familj och om sitt jobb.

Jag har hustru och en tvåårig son. Vi bor i Stockholm. Som en doktor av medicin har jag forskat virussjukdomar. Just nu experimenterar vi tillsammans med en sveizisk firma kring ett läkemedel mot AIDS.

Började Du fäkta när Du var mycket ung?

Oj, nej! När jag var fyra då började jag syssla med gymnastik, när jag var fem då deltog jag i skidtävlingar. Jag spelade tennis när jag var sex. Och fick nog av skidor när jag var 8-9. Det visade sig att där var inga chanser kvar vad gällde gymnastik. Då försökte jag mig på handboll men stannade kvar med tennis, vilket jag spelade tills jag var 12. Jag började fäkta när jag var 11 och tror att det är mycket mer spännande än tennis.

Under den Estniska Republikens tider var tävlingsidrott på en ganska hög nivå i Svenska Gymnasiet i Haapsalu.

Det är helt logiskt, svenskar har en långtgående tävlingsidrottstradition som omfattar breda massor. De första gymnastiktävlingar i världen hölls ju i början av förra seklet. Under de första åren av innevarande seklet i skolans idrottslektioner man bara gymnastiserade och fäktade. Men det räckte eftersom när du fäktar då tränar du både kropp och själ.

Läkaryrke, idrott ... Vad mer sysslar Du med?

Jag är själv aktiv med insamling ordnat i Sverige i syfte att restaurera Ormsö kyrkan. Jag intresserar mig också för svenskarnas öde. Efter det andra världskriget saknas nästan 3000 svenskar. Jag har skrivit till Sveriges partier och grupperingar om svenskarnas öde i Estland. Från fyra partier fick jag svar, jag skrev till sex. De som svarade lovade att fundera på det.

Eesti Vabariigi ajal oli Haapsalu Rootsi Eragümnaasiumis võistlussport üsna kõrgel järjel.

Täiesti loogiline, rootslastel on kaugeleulatav laiu rahvahulki haarav võistlusspordi traditsioon. Esimestena maailmas peeti ju eelmise sajandi algul võimlemisvõistlusi. Käesoleva sajandi algusaastatel koolide kehalise kasvatuse tundides ainult võimeldi ja veheldi, kuid sellest piisas, sest veheldes treenid nii keha kui vaimu.

Arstitöö, sport ... Mille peale veel aeg kulub?

Olen seotud Vormsi kiriku restaureerimiseks korraldatud korjandusega Rootsis. Mind huvitab rootslaste saatus. Teises maailmasõjas on ligi 3000 rootslast kaduma läinud. Olen kirjutanud Rootsi parteidele ja rühmitustele rootslaste käekäigust Eestis. Neljalt parteilt sain vastuse, kuuele kirjutasin. Vastajad lubasid mõelda. Johan Harmenberg on sügavalt veendunud, et Eestis tehakse praegu tõelist ajalugu. Külalistele oli siin nähtu nagu ekskurs minevikku. "Väikesed puumajad nagu meilgi, inimesed on omad, kultuur on sarnane, ainult meri on vahel." Võõrustajad ootavad rootsi sõpru taas Haapsalusse.

Astra Jürvetson.

Tolmetuselt. Johan Harmenberg viis oma lubaduse eestirootslasi aidata üsna kiiresti täide. Ta kinkis seltsile Noarootsi Koolis rootsi keele õpetamise aitamiseks paljudusaparaadi, mis juba hoolega oma ülesannet täidab. Aitäh!

EESTIROOTSI SEMINAR HELSINGIS

6.-7. SEPTEMBRIL

Juba pikka aega on märgata soomerootslaste huvi meie seltsi tegevuse vastu. Senise koostöö kõrgpunktiks kujunes enam kui kuuekümneme osavõtjaga seminar, kus püüti saada ülevaadet eestirootslaste kultuuri praegusest seisust ning räägiti ettevõtmistest, kus naabrid oma oskuste ja võimalustega meile kõige paremini abiks saavad olla. Osavõtjaid Rootsi poolt oli Rootsi Instituudist ning ühingutest Svenska Odlingens Vänner, Svenska Odlingens Nya Generation ja Riksföreningen Sverigekontakt. Soome poolt olid esindatud kõik tähtsamad soomerootsi kultuuriorganisatsioonid, aga ka soomerootslaste rahvaparlament Svenska Finlands folkting, Soome Haridusministeerium, Rootsi saatkond Soomes, Tuglase Selts ja paljud huvilised. Kohal olid ajakirjanikud päevalehtedest ja televisioonist. Meilt olid osavõtjateks seltsi auliige Helmut Piirimäe, Evi Juhkam, Angelika Järvi, Laine Belovas, Piret Öunapuu, Ervin-Johan Sedman, Maido Limbak, Ants Varblane ja allakirjutanu.

Seminari korraldajaks oli Svenska Folkskolans Vänner, kelle esimees **Carl Jacob Gardberg** ka seminari avas:

"Uue avatuse tulemusel, mis kujundab Eesti ja Soome suhteld, oleme ka soomerootsi poolt tähele pannud võimalusi sõlmida uusi kontakte selle killuga, mis on Eestis järele eestirootslastest. Huvi seni veel rootsi keele säilitanute vastu on pealegi suurel määral stimuleerinud ka eestipoolne spontaanne initsiatiiv. On ilmne, et eestlaste huvi põhineb osalt püüdel selgitada oma minevikku, osalt soovil läbi aktiivse rootsi keele huvi saada kontakti põhjamaade ühistegevusega. Vesi oli varem ju ühendav tegur ja seetõttu oli loomulik, et eestlastel, soomlastel ja

Johan Harmenberg är djupt övertygad om att man här i Estland gör nu verklig historia. För våra gäster var allt man såg här som ett besök till det förflutna. "Små trädhus som vi har hemma, folk är detsamma, kultur liknande, det är bara sjön som ligger emellan." Mottagare väntar svenska vänner tillbaka till Haapsalu.

Astra Jürvetson

Från redaktionen. Johan Harmenberg utförde ganska snabbt sitt löfte att hjälpa estlandssvenskar. För att underlätta svenskundervisningen i Nuckö skola skänkte han till samfundet en kopieringsmaskin som nu redan fyller sin uppgift. Tack!

ESTLANDSSVENSK SEMINARIUM

I HELSINGFORS DEN 6-7 SEPTEMBER

Samfundet för Estlandssvensk Kultur har under en längre tid märkt finlandssvenskarnas intresse för vårt samfund och dess verksamhet. Höjdpunkten av vårt samarbete blev ett seminarium i Helsingfors där över 60 deltagare diskuterade situationen av estlandssvensk kultur idag samt grannarnas möjlighet att hjälpa till med sina kunskaper och erfarenheter. Från Sverige deltog i konferensen representanter från Svenska Institutet, Svenska Odlingens Vänner, Svenska Odlingens Nya Generation samt Riksföreningen Sverigekontakt. Från Finland var av alla viktigare finlandssvenska kulturorganisationer såväl som Svenska Finlands folkting, Finlands Undervisningsministeriet, Sveriges Ambassad, Tuglas-föreningen och många intresserade representerade. Tillstådes var också journalister från dagstidningar och TV. Från Estlands sida åkte till Helsingfors hedersmedlem av SESK professor Helmut Piirimäe, Evi Juhkam, Angelika Järvi, Laine Belovas, Piret Öunapuu, Ervin-Johan Sedman, Maido Limbak, Ants Varblane och Ain Sarv.

Seminarier ordnades av Svenska Folkskolans Vänner vars ordförande **Carl Jacob Gardberg** öppnade seminariet:

"Som en följd av den nya öppenhet, som präglar förbindelserna mellan Estland och Finland, har man på finlandssvenskt håll också uppmärksammat möjligheterna att knyta kontakter till den lilla spillra, som återstår av den forna estlandssvenska befolkningsgen. Intresset för de som fortfarande kan och vill tala svenska har dessutom i hög grad stimulerats av spontana Initiativ från estnisk sida. Det är uppenbart, att intresset bland esterna bottnar dels i en strävan att rent historiskt kartlägga det förflutna, dels i en önskan om att genom ett aktivt intresse för det svenska språket få en kontaktyta till den nordiska gemenskapen. Vattnet var ju tidigare en förenande faktor, och det var därför naturligt att ester, finländare och svenskar hade täta förbindelser, som gällde både handel och kultur. När vi nu möts igen efter en lång paus är det därför fråga om kontakter, som var helt naturliga innan slutna gränser drogs över Östersjön. Inom Svenska folkskolans vänner är vi medvetna om att man inte längre kan tala om en levande svenskhet i Estland; antalet personer med svenska som modersmål uppgår maximalt till några hundra och minskar helatiden. Men å andra sidan vet vi att intresset från estnisk sida har lett till att ett betydligt större antal personer, många med svenska förfäder, vill knyta kontakter. Vi är därför beredda att ge all den hjälp som är möjlig. En första konkret insats är det här

rootslastel olid tihedad sidemed nii kaubanduses kui kultuuris. Kul me nüüd siln peale pikka pausi jälle kohtume, siis on see küsimus kontaktidest, mis olid täiesti loomulikud enne aega, mil Läänemerele tõmmati jäigad piirid. Me oleme Svenska Folkskolans Vännerites täiesti teadlikud, et elavast rootslusest Eestimaal enam kõnelda ei või. Rootsi keelt emakeeleks pidajate arv küünib maksimaalselt paarisajani ja väheneb pidevalt. Kuid teiselt poolt teame, et eestipoolne huvi on viinud selleni, et palju suurem arv inimesi, paljud neist rootsijuurtega, tahab sõlmida kontakte. Me oleme seetõttu valmis igasugust võimalikku abi. Esimene konkreetne panus on see seminar, kus me neid küsimusi arutame asjatundjatega Eestist, Soomest ja Rootsist."

Kogu seminari kõige emotsionaalsemaks kujunes Ann-Mari Häggmani ettekanne Maria Murmanist koos lõikudega Elisabet Hedborgi teleprogrammidest. See ettekanne tegi meie üksteisemõistmiseks ära suurema töö, kui kümned kirjutised seda iial suudaks.

Oma ratsionaalsuses väga õpetlik oli Gunvor Flodelli ettekanne rootsi keele õpetamisest Eestis, mille põhiolemuse kujunes rootsi keele õppetooli sisseadmine Tartu Ülikooli. Ilma selleta meie rootsi keele oskusel ja õpetusel tulevikku ei ole.

Et kogu seminari refereerima siin ei mahu, esitame mõned küsimused seminari peakorraldajale SFV kantseleijuhatajale Christoffer Grönholmile.

Mida kujutab endast SFV?

Svenska Folkskolans Vänner (Rootsi Rahvakooli Sõbrad) on Soome vanim rootsikeelne kultuuriasutus, asutatud 1882. Aastatega on SFV tänu annetustele ja püüdnud teha valja arendanud lalategevuse. Mell on praegu oma rahvaülikool (Finns), kirjastus (Schildts), õppekeskus ja kirjainstituut (SBI). Me tegutseme niisilts kõigil rahvahariduse aladel. Mell on ka ulatuslik stipendiumitegevus. Mele eesmärk on anda igal tegevusalal hapnikku rootsi keelele ja kultuurile Soomes.

Miks otsustasite Te korraldada eestirootsi seminari?

Toetada rootsi püüdlusi Eestis on meie tegevuse loomulik jätk. Me oleme sageli koostööd teinud SOV-ga ja Sverigekontaktiga Göteborgis ja me peame oluliseks aldata Eestirootslaste Kultuuri Seltsi nüüd,

seminariet, där vi diskuterar problemen med experter från Estland, Finland och Sverige.

Det känslorikaste föredraget på seminariet var Ann-Mari Häggmans berättelse om Maria Murman, illustrerad med avsnitt från Elisabet Hedborgs TV-program. Föredraget skapade starkare förståelse- och samhörighetskänsla oss emellan än tiotals skrivelser kunde någonsin lyckas med.

Mycket lärorik och rationell var Gunvor Flodells föredrag som handlade om svenskundervisning i Estland. Fru Flodell underströk behovet att inrätta institutionen för svenska språket vid Tartu Universitet. Annars har svenskundervisning och -kunnighet ingen framtid i Estland.

För att man kan inte referera hela seminariet här ställer jag några frågor till seminariets huvudorganisatör **Christoffer Grönholm**, Svenska Folkskolans Vänner kanslichef.

Vad är SFV?

Svenska Folkskolans Vänner är den äldsta svenskspråkigakulturinstitutionen i Finland, grundad år 1882. Med åren har SFV tack vare donationer och testamenten byggt upp en bred verksamhet. Vi har i dag en folkhögskola (Finns), ett förlag (Schildts), en studiecentral och en brevinstytut (SBI). Vi verkar alltså inom folkbildningens alla områden. Vi har också en omfattande stipendieverksamhet. Vårt syfte är att på alla områden ge syre åt det svenska språket och kulturen i Finland.

Varför ville Ni arrangera det estlandssvenska seminariet?

Att stöda de svenska strävandena i Estland ser vi som en naturlig förlängning av vår verksamhet. Vi har ofta samarbetat med SOV och Sverigekontakt i Göteborg, och vi finner det angeläget att hjälpa Samfundet för Estlandssvensk Kultur nu när det behövs stöd och när det är möjligt att få igång verksamheten. SFV hjälper också de svenska "språköarna" i Finland (med svenska skolor och daghem på ett tiotal hel-finska orter) både ekonomiskt och genom regelbundna kontaktträffar. Jag tycker att Samfundet för Estlandssvensk Kultur nu har en liknande uppgift i Estland, att ge oxygen åt det svenska språket och kulturen närmast inom de traditionella svenskområdena i Estland.

Vad tyckte Du om seminariet den 6 och 7 september?

Jag blev imponerad både av den starka vi-andan och av ett det verkligen finns möjligheter att göra konkreta insatser. Om man bara kan få själva byggnaderna i behjälpligt skick (gården på Birkas och kyrkan på Ormsö) behövs det inget mirakel att få dem att fungera som svenska kulturcentrum, så uppmuntrade var nog seminariet. Jag inser att det behövs noggrann koordinering av insatserna, men vi har haft regelbundna kontakter med er om hur seminariet skall uppföljas.

På seminariet grundades föreningen Estlandsvännerna i akt och mening att från finlandssvensk sida koordinera alla hjälpinsatser. Till ordförandet valdes Christian Brandt som är ordförande i Svenska Finlands folkting. Vi har kommit överens om att Estlandsvännernas styrelse skall besöka Estland den 17-19 december. "Då hoppas jag kunna träffa så många som möjligt av de estlandsvänner som vi i september slötvänskapsbandmed," säger Christoffer Grönholm.

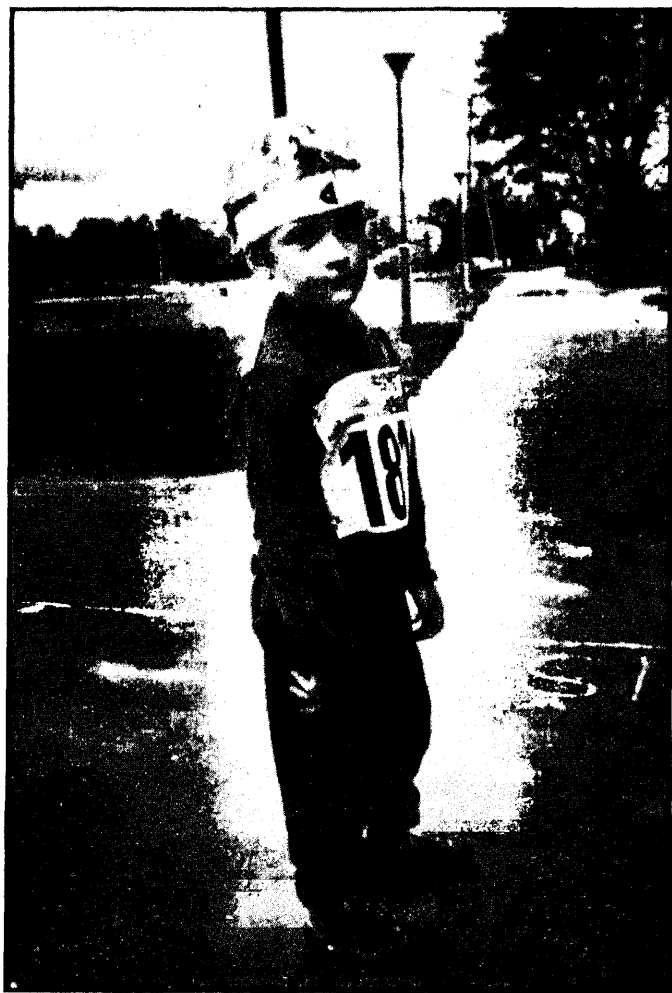
kul see abi vajab ja kul on võimalik midagi kälma panna. SFV abistab ka Soomes olevaid rootsi "keesaari" (rootsi kooleja lasteaedu kümnekonnas täissoomekeelses piirkonnas) nii majanduslikult kui ka regulaarsete kohtumistega. Ma arvan, et Eesti-rootslaste Kultuuri Seltsil on nüüd samasugune ülesanne Eestis - anda hapnikku rootsi keelele ja kultuurile eelkõige põlistel rootsi aladel Eestis.

Kuidas hindaksid sa 6.-7.septembri seminari?

Mulle meeldis väga see tugev meie-tunne ja see, et tõepoolest leidub võimalusi konkreetseks abiks. Kui saaks vaid aidata hooned (Pürksi mõis ja Vormsi kirik) korda seada, poleks vaja erilist imet, et nad tõepoolest rootsi kultuurikeskustena tööle panna, nii piisavalt ergutav oll seminar. Ma näen, et on vaja abi teatud määral koordineerida, aga meil on reeglipärased kontaktid telega teemal, kuidas seminaril alustatud jätkata.

Seminaril asutati ühing Estlandsvännerna (Eestimaa Sõbrad), et soomerootsi poolset abi koordineerida. Ühingu esimeheks valiti soomerootslaste rahvaparlamenti esimees Christian Brandt. Oleme ühingu juhatusega kokku leppinud, et juhatus tuleb Eestisse külla 17.-19.detsembril. "Siisloodankohatavõimalikultpalju eesti sõpru, kellega seminaril tutvavaks sahn," ütles Christoffer Grönholm lõpuks.

Ain Sarv

Noorim osavõtja Mikko Meimer

Den yngsta deltagare Mikko Meimer

NOORUS DOMINEERIS, KUID ...

Teisel Noarootsi kolme valla jooksul 28.augustil 1989 domineeris noorus, kuid siiski osales palju vanemaid jooksjaid. Ilm oli väga ilus, kohal 120 (18 naist, neidu ja tüdrukut) jooksuvõidu taotlejat. Ei peetud liiaks, et tulla siia võõrsilt (Soome, Läti). Kuid ka kodukandi noorusel olid oma "vägevad". Noorim jooksja oli 7-aastane Mikko Meimer Tallinnast, vanim võitja 64-aastane Voodel Vörk Järvamaalt.

UNGDOMEN DOMINERADE, MEN ...

I andra Nuckötreväldsloppet den 28 augusti 1989 dominerade ungdomen, men dock fanns det där också många äldre deltagare. Vädret var mycket vackert och det hade kommit 120 personer (18 kvinnor, fröknar och flickor) för att vinna 2:a loppet. Bland deltagare i loppet var även folk från Finland och Lettland, som ansåg att det är mödan värt att åka så långt bara för att delta i loppet. Men också hembygdsungdomen hade sina "välskarpa". Den yngste löpare var 7-åriga Mikko Meimer från Tallinn och den äldste segrare 64-åriga Voodel Vörk från Järvamaa.

Võitjad * Segrare

3000 m

P	Indrek Tobreluts (Elva)	11.58.
T	Agnis Nonbergs (Latvija)	13.51.
MJ	Tarmo Tuul (Nuckö)	15.03.
D21	Sirje Männik (Härgla)	28.28.
DJ	Liia Telve (Härgla)	28.29.
M45	Ole Granholm (Finland)	28.30.

6000 m

M40	Oskar Neiman (Nuckö)	20.36.
M50	Lembit Kangur (Tallinn)	20.58.
MJ	Roland Harsaks (Pärnu)	21.15.
M21	Andres Pajur (Härgla)	23.50.
M55	Eivart Alus (Tallinn)	25.01.
D21	Marina Dekterjova (Paide)	25.42.
P	Tomi Loop (Keila)	27.03.
T	Airi Alus	29.45.
D40	Tiia Valge (Tallinn)	30.02.
M45	Aarne Rannit (Tallinn)	30.02.
D50	Eda Vörk (Valga)	30.05.
M30	Peeter Ivanov (Härgla)	30.58.

20 000 m

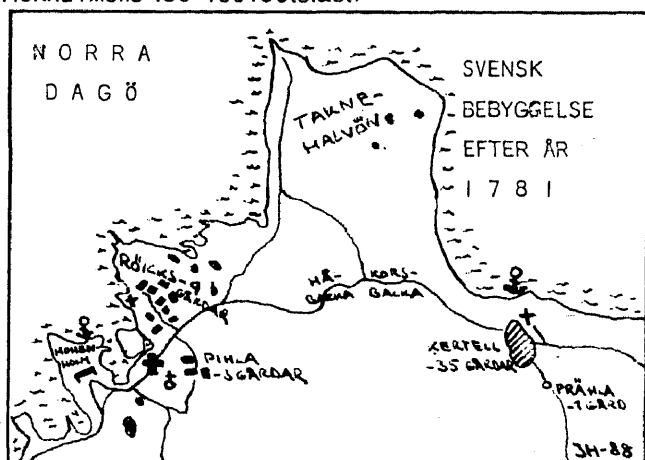
M21	Rein Läänemets (Võru)	1:03.58.
M30	Aleksander Tamm (Harju)	1:07.33.
M40	Rene Meimer (Tallinn)	1:08.22.
MJ	Andrus Veerpalu (Pärnu)	1:08.42.
M45	Uno Jürgens (Tallinn)	1:17.26.
M50	Väino Vaha (Tallinn)	1:17.53.
DJ	Anu Veerpalu (Pärnu)	1:24.58.
M60	Voodel Vörk (Järvamaa)	1:28.48.
M55	Uno Loop (Tallinn)	1:31.17.
D50	Elle Lang (Tallinn)	1:55.39.
D40	Hélju Tomberg (Tallinn)	1:55.40.

Jörgen Hedman

ROOTSLASED HIIUMAAL PÄRAST 1781.A.

UUTE ANDMETE VALGUSES

Pärist 1781. a. augustit, kui enamuse Hiiumaa rootslastest lahkus, et minna vastu neist enamuse jaoks julmale saatusele, jäi ainult väike killuke varem nii arvu- kast rootsi elanikkonnast Hiiumaale. Praegu tundub siiski, et rootslaste arvu on teatud määral alahinnatud varasemates uurimistöodes (vt. näit. P. Ariste: "Die Schweden auf Hiiumaa nach der grossen Auswanderung" Eesti Õpetatud Seltsi 1937. a. istungi- protokollides). Rootsia järelejäänud asundused nimetatud aastal olid järgmised: 1. suur Kärda küla 35 taluga ning 347 elanikuga, kes kuulusid Partsi riigimõisa juurde, 2. Reigi külla järelejäänud, s.t. need 7 talu (kokku umbes 80-st), mis kuulusid Reigi pastoraadi juurde; kokku 67 elaniku nendes 7 talus, 3. kolm rootsi talu Pihla küla kuuest talust, mis kuulusid samuti Reigi pastoraati; kokku 16 rootsi elanikku, 4. üks sulane ja üks karjane kirikumõisas - kokku kaks inimest, 5. varem mitte teada olnud hulk rootsi, kes jäid kohale Kõrgessaare mõisa alamatenä, umbes 25 inimest, sealhulgas mõisa kubjas. Kokku niisiis 450-460 rootslast!

Hiurootsi alad 1781.a.

ROOTSLASED REIGI KIHELKONNAS

Mis puutub pastoraadi taludesse, siis ilmneb 1770. a. kirikukatsumise protokollist, et 11 neist oli ettenähtud kirikuõpetaja ülalpidamiseks. Nende 11 hulgas olid kumme rootsi ja üks eesti talu. Protokollis järgi olid kaks nendest kuulunud õpetajale juba ammu. Ülejäänud olid lisan- dunud peremeeste endi, nende vanemate või võimalik, et nende vanavanemate ajal.

1782. a. olid pastoraadi talupoegadeks:

1. Tåla Hinrik Christiansson s.1726 - 1/8 adramaad, majapidamises 9 inimest.
2. Kösters Siffer Nilsson s.1721 - 1/8 am., 8 inimest.
3. Tåla Christian Christiansson s.1721 - 1/8 am., 10 inimest.
4. Tåla Mickel Simonsson s.1726 - 1/8 am., 9 inimest.
5. Kösters Simon Petersson s.1742 - 1/8 am., 7 inimest.
6. Kläinters Greis Johansson s.1733 - 1/4 am., 12 inimest.
7. Mickas Christian Simonsson s.1726 - 1/4 am., 12 inimest.

SVENSKARNA PÅ DAGÖ EFTER ÅR 1781

I LJUSET AV NYA UPPGIFTER

av Jörgen Hedman

Efter augusti 1781, när de flesta dagösvenskar dragit bort mot ett för de flesta grymt öde, återstod bara en liten spillra av den tidigare så talrika svenska befolkningen på Dagö. Nu verkar det dock som om antalet svenskar i viss mån har underuppskattats i tidigare forskning (se tex. P. Ariste: "Die Schweden auf Hiiumaa nach der grossen Auswanderung" i Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1937). De svenska bosättningar som återstod nämnda år var följande: 1. den stora byn Kertell med 35 gårdar och 347 invånare - tillhörig kronogodset Pardas, 2. återstoden av byn Röicks - dvs de 7 (av totalt cirka 80) gårdar som tillhörde pastoratet i Röicks; totalt 67 invånare i dessa 7 gårdar, 3. tre svenska av totalt sex gårdar i Pihla by som också tillhörde Röicks pastorat; totalt 16 svenska invånare, 4. en dräng och en boskapsväkterska på prästgården - 2 personer, 5. ett tidigare okänt antal svenskar som kvarstannat som underlydande till Hohenholms gods, cirka 25 personer, däribland kubjassen på godset. Totalt alltså 450-460 svenskar!

SVENSKARNA I RÖICKS SOCKEN

När det gäller pastoratets gårdar så framgår det klart av ett kyrkligt visitationsprotokoll från år 1770 att 11 stycken avsatts att sörja för underhållet åt prästen. Av dessa elva var 1770 tio svenska och en estnisk. Av dessa, säger protokollet, är det två stycken som tillhör prästen sedan gammalt. Resten har tillkommit under husböndernas egen tid, deras föräldrars eller möjligen deras farföräldrars.

Pastoratsbönderna 1782 var:

1. Tåla Hinrik Christiansson f.1726 - 1/8 hake, 9 personer i hushållet.
2. Kösters Siffer Nilsson f.1721 - 1/8 hake, 8 personer.
3. Tåla Christian Christiansson f.1721 - 1/8 hake, 10 personer.
4. Tåla Mickel Simonsson f.1726 - 1/8 hake, 9 personer.
5. Kösters Simon Petersson f.1742 - 1/8 hake, 7 personer.
6. Kläinters Greis Johansson f.1733 - 1/4 hake, 12 personer.
7. Mickas Christian Simonsson f.1726 - 1/4 hake, 12 personer.

I Pihla (sv. Pilas) by:

1. Pihla Lars Mickelsson - 1/8 hake, 7 personer.
2. Pihla Marret, änka - 1/8 hake, 4 personer.
3. Pihla Jüri Hansson - 1/8 hake, 5 personer.

På Röicks prästgård:

Mickas Simon Christiansson f.1757 och Anna Jöransdotter f.1728.

Som underlydande till Hohenholms herrgård nämns följande:

1. Kubjassen, Olas Simon Matsson f. ca 1725 - 3/16 hake, 9 personer.
2. Christian Jacobsson f.1757, lösman, 5 personer.
3. Anders Johansson f. ca 1760, lösman, 3 personer.
4. Simon Petersson f.1759, lösman, 3 personer.
5. Drängen Pavel Matsson f.1766 och pigan Kirsti Matsdotter f.1735.

Pihla külas (r.k. Pillas):

1. Pihla Lars Mickelsson - 1/8 am., 7 inimest.
2. Pihla Marret, lesk - 1/8 am., 4 inimest.
3. Pihla Jüri Hansson - 1/8 am., 5 inimest.

Reigikirikumõlsas:

Mickas Simon Christiansson s.1757 ja Anna Jöransdotter s.1728.

Kõrgessaare mõisa alamatenanimetatakse:

1. Kubjas Olas Simon Matsson s. ca 1725 - 3/16 am., 9 inimest.
2. Christian Jacobsson s.1757, vabadik, 5 inimest.
3. Anders Johansson s. ca 1760, vabadik, 3 inimest.
4. Simon Petersson s.1759, vabadik, 3 inimest.
5. Sulane Pavel Matsson s.1766 ja toatüdruk Kirsti Matsdotter s.1735.
6. Hannas Christian Petersson, sünniaasta teadmata, ning ehk mõned veel.

Juba enne 1795.a. kolis vabadik Lars Bengtsson, s.1752, koos oma perega (4 inimest) Kärblast Reigisse. Kui ta jäi leseks, sai ta abiellumise kaudu vabadikukoha, mis kuulus Kõrgessaarele. 1795.a. oli rootslaste arv Reigis pigem kasvanud.

Reigikülas:

1. Tåla Hindrich Christianssoni talu, 13 inimest.
2. Kösters Hinrich Siffersson s.1757, 8 inimest.
3. Tåla Mats Christiansson s.1750, 10 inimest.
4. Tåla Marten Mickelsson s.1753, 13 inimest.
5. Kösters Simon Peterssoni talu, 7 inimest.
6. Kläinters Greis Johanssoni talu, 9 inimest.
7. Mickas Christian Christiansson s.1748, 16 inimest.
8. Kõrgessaare kubjas Olas Christian Simonsson s.1756, 8 inimest.
9. Kõrgessaare vabadik Lars Bengtsson, 4 elanikku.
10. Kõrgessaare vabadik Christian Jacobsson, 4 elanikku.
11. Kõrgessaare sulane Pavel Matsson naisega, 2 inimest.

Pihlakülas:

1. Pihla Christian Larsson s.1746, 6 elanikku.
2. Pihla Simon Christiansson s.1752, 6 elanikku.
3. Pihla Simon Jöransson s.1769, 7 elanikku.

Kokku oli Reigi kihelkonnas vähemalt 113 mõlemast soost rootslast: Reigi hingekarjane, soomerootslane Carl Forsman (kirikuõpetaja 1775-1812) jätkas rootsikeelsete jumalateenistuste ja rootsikeelse leeri läbiviimist vaatamata rootslaste nii väikesele arvule.

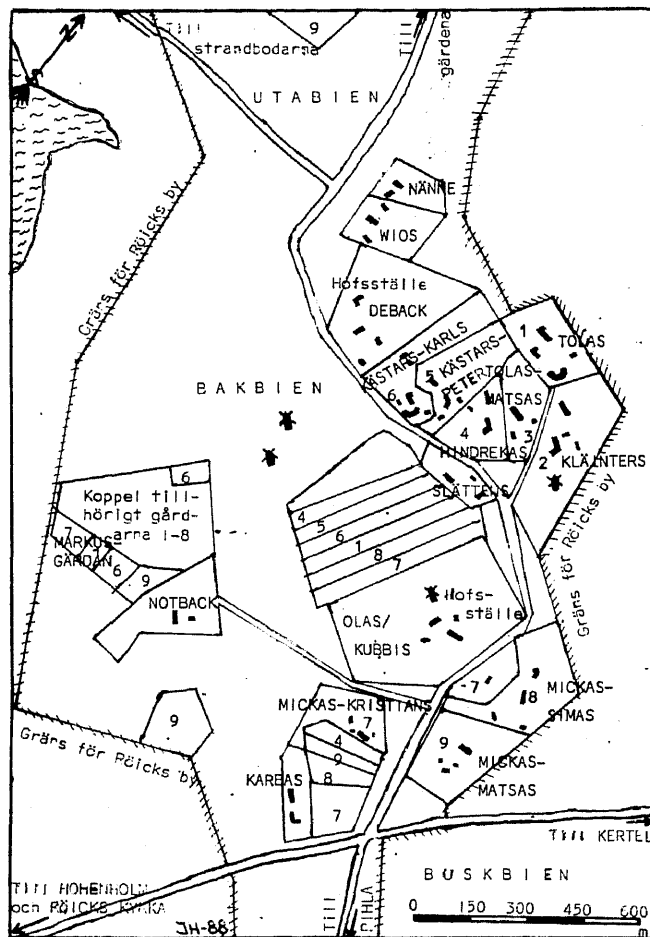
1811.a. hingerevisjon Reigis räägib rootslaste arvu selgest vähenemisest kihelkonnas. Suurelt osalt on see seotud nekruutide võtmisega ning väljarändega kodukohast eelkõige arvatavasti Tallinna. See rahvaloendus hõlmas üksnes meessoost elanikkonda, kuid räägib oma selget keelt:

Reigikülas:

1. Tåla-Hinriks, uus peremees Mats Mårtensson s.1787 (talust nr.4), 6 meessoost elanikku.
2. Kästers, Mats Hinrikssons s.1791, üks meessoost elanik.
3. Tålas, Jöran Christiansson s.1766 (endise peremehe vend), 7 meessoost elanikku.
4. Tålas, Mårten Mickelsson, 4 meessoost elanikku.
5. Kösters-Peters, Simon Petersson, 3 meessoost elanikku.

6. Hannas Christian Petersson, födelseår okänt samt eventuellt fler.

Redan före år 1795 flyttade lösmannen Lars Bengtsson f.1752 med sin familj (4 personer) till Röicks från Kertell. Då han blev änklings gifte han sig till ett lösmansställe som tillhörde Hohenholm.

Reigi küla pärast 1781.a. * Röicks by efter 1781

År 1795 hade snarare antalet svenskar ökat något i Röicks.

I Röicks by:

1. Tåla Hindrich Christianssons gård, 13 invånare.
2. Kösters Hinrich Siffersson f.1757, 8 invånare.
3. Tåla Mats Christiansson f.1750, 10 invånare.
4. Tåla Marten Mickelsson f.1753, 13 invånare.
5. Kösters Simon Peterssons gård, 7 invånare.
6. Kläinters Greis Johanssons gård, 9 invånare.
7. Mickas Christian Christiansson f.1748, 16 invånare.
8. Hohenholms kubjas Olas Christian Simonsson f.1756, 8 invånare.
9. Lösmannen under Hohenholm Lars Bengtsson, 4 invånare.
10. Lösmannen under Hohenholm Christian Jacobsson, 4 invånare.
11. Drängen under Hohenholm Pavel Matsson med hustru, 2 invånare.

I Pihla by:

1. Pihla Christian Larsson f.1746, 6 invånare.
2. Pihla Simon Christiansson f.1752, 6 invånare.
3. Pihla Simon Jöransson f.1769, 7 invånare.

6. Kläinters, Peter Greissons. 1766, 2 meessoost elanikku.
7. Mickas, Anders Christiansson s. 1777, 6 meessoost elanikku.
8. Kirikumõisasulased: 3 rootsi noorukit.

Pihla küla:

1. Hawas Christian Christiansson s. 1778, 3 meessoost elanikku.
2. Ei ole ühtegi meessoost elanikku.
3. Ei ole ühtegi meessoost elanikku.

Andmed Olasi talust ning Debacki ja Notbacki vabadikukohtade kohta puuduvad alates sellest aastast. Ometi on põhjust arvata, et nad olid säilitanud oma rootsi asustuse ka 19. saj. alguses.

Reigi küla 1816.a.:

1. HINDREKAS: Mats Mårtensson, 9 elanikku.
2. KÄSTERS: Mats Hinriksson, 7 elanikku.
3. TÅLAS-MATSAS: Jörani lesk Liso s. 1776, 6 elanikku.
4. TÅLAS: Mårten Mickelsson, 13 elanikku.
5. KÄSTERS-PETERS: Simon Petersson, 6 elanikku.
6. KLÄINTERS: Peter Greisson, 4 elanikku.
7. MICKAS-CHRISTIANS: Anders Christiansson, 18 elanikku.
8. Uus talu MICKAS-SIMAS: Mårten Jöransson s. 1767 Kärblast, 7 elanikku.
9. Kirikumõisa sulane: Anders Christiansson s. 1797-Debacki vabadikukohast.

Pihla küla:

1. HAWAS: Christian Christiansson, 6 elanikku.
2. Lesk Lajo Kreet Wohlens s. 1778, 3 naissoost elanikku. Tegelikult sakslased. Kokku elas 1816.a. Reigi ja Pihla külas 80 rootslast.

(Järgneb).

Eestirootslaste Kultuuri Selts

203170 Haapsalu postkast 85

Eesti NSV

Ajalohi "RONOR"

200001 Tallinn Lomonosovi 34-19 Eesti NSV

Samfundet för Estlandssvensk Kultur

203170 Haapsalu Box 85

Soviet-Estland

Tidning RONOR

200001 Tallinn Lomonosovi 34-19 Soviet-Estland

TELLIMINE:

Tellimishind 1990 aastaks 6 rubla.
1990. a. tellimised saata rahakaardiga seltsi aadressil koos täpse postiaadressi ja märkusega RONOR.

PRENUMERERERING:

Ärgang 1990 kostar 120 SEK / 90 FIM.

Prenumereringsadress:

Tidning RONOR
c/o Svenska Folkskolans Vänner
PB 198 00121 Helsingfors
FINLAND
Konto 10066788 i Helsingfors Postbanken

Toimetaja

Ain Sarv

Redaktör

Haapsalu Trükikoda Võidu 54 Tell. nr 2771 tiraaž 700.

Sammanlagt fanns det i Röicks minst 113 svenskar av bådadönen. Kyrkoherden i Röicks, finlandssvensken Carl Forsman (kyrkoherde 1775-1812) fortsatte att hålla svenska gudstjänster och hålla konfirmation på svenska trots att antalet svenskar var så litet. Sjäälarevisjonen 1811 för Röicks omtalar en klar minskning av antalet svenskar i socknen. Till största delen beror detta på rekrytuttagning samt utflyttning från hemorten troligen framförallt till Reval. Denna folkräkning berörde endast den manliga befolkningen, men den talar sitt tydliga språk:

Röicks by:

1. Tåla-Hinriks; ny husbonde Mats Mårtensson f. 1787 (fr. nr. 4), 6 manl. invånare.
2. Kästers, Mats Hinriksson f. 1791, 1 manlig invånare.
3. Tålas, Jöran Christiansson f. 1766 (bror t. förre husb.), 7 manliga invånare.
4. Tålas, Mårten Mickelsson, 4 manliga invånare.
5. Kösters-Peters, Simon Petersson, 3 manliga invånare.
6. Kläinters, Peter Greisson f. 1766, 2 manliga invånare.
7. Mickas, Anders Christiansson f. 1777, 6 manliga invånare.
8. Prästgårdsdrängar: 3 svenska ynglingar.

Pihla by:

1. Hawas Christian Christiansson f. 1778, 3 manliga invånare.
2. Inga manliga invånare.
3. Inga manliga invånare.

Uppgifter om Olas gård respektive Debacks och Notbacks lösmansställen saknas tillsvidare från och med detta år. Det mesta talar dock för att dessa behållit sin svenska bosättning under början av 1800-talet.

Röicks by 1816:

1. HINDREKAS: Mats Mårtensson, 9 invånare.
2. KÄSTERS: Mats Hinriksson, 7 invånare.
3. TÅLAS-MATSAS: Jörans änka Liso f. 1776, 6 invånare.
4. TÅLAS: Mårten Mickelsson, 13 invånare.
5. KÄSTERS-PETERS: Simon Petersson, 6 invånare.
6. KLÄINTERS: Peter Greisson, 4 invånare.
7. MICKAS-CHRISTIANS: Anders Christiansson, 18 invånare.
8. NY GÅRD MICKAS-SIMAS: Mårten Jöransson f. 1767 fr. Kertell, 7 invånare.
9. Prästgårdsdräng: Anders Christiansson f. 1797 Debackilösmansställe.

Pihla by:

1. HAWAS: Christian Christiansson, 6 invånare.
 2. Änkan Lajo Kreet Wohlens f. 1778, 3 kvinnliga invånare. Egentligen tyskar.
- Sammanlagt i Röicks och Pihla byar 1816: 80 svenska invånare på pastoratet.

(forts.)

Annetused**nõukogude rahas:**

arve nr. 700313
Agrotööstuspanga
Haapsalu osakonnas

Annetused**välisvaluutas:**

arve nr. 70200001
NSVL Välispanga
Eesti Vabariiklik Pank
(seejuures tuleb kindlasti ära näidata, et annetused on Eestirootslaste Kultuuri Seltsile)

Gävor**i soviet rubler:**

konto 700313
Agroindustribankens
avdelning i Hapsal

Gävor**i utländsk valuta:**

konto nr. 70200001
Sovietunions Utrikes-
banks kontor i Estland
(därvid måste anges
att medlen är avsedda
till Samfundet för
Estlandssvensk Kultur)